

EUROPOS MIGRACIJOS TINKLO
LIETUVOS INFORMACIJOS CENTRAS

**Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų
šalių piliečių pritraukimas**
(studija-klausimynas)

Vilnius, 2013

TURINYS

Pagrindinė faktinė informacija	3
Nacionalinė politika ir priemonės	4
Priemonių įvertinimas ir efektyvumas	18
Iššūkiai ir kliūtys	24
Išvados.....	26

EUROPOS MIGRACIJOS TINKLO TIKSLINĖ STUDIJA (2013)

Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimas

Lietuvos atsakymai

Atsakomybės apribojimo pareiškimas: Toliau pateikti atsakymai pirmiausia yra skirti Europos migracijos tinklo (EMT) studijos-klausimyno apibendrinamajai ataskaitai parengti. Studijoje dalyvaujantys EMT Nacionaliniai informacijos centrai (NIC) pateikė informaciją, kuri, kiek jiems yra žinoma, yra atnaujinta, objektyvi ir patikima atsižvelgiant į šios studijos kontekstą ir apribojimus. Vis dėlto informacija gali būti neišsami ir gali neatspindėti visų politikos, kurią vykdo konkretaus EMT NIC valstybė narė, nuostatų.

Pagrindinė faktinė informacija Santrauka

Lietuvos imigracijos politiką šiuo metu tiksliausiai apibrėžia Lietuvos imigracijos politikos gairės. Jose nustatyta, kad trečiųjų šalių piliečių imigracija turi būti laikina ir tik antrinis būdas darbo jėgos poreikiui patenkinti. Šiuo principu paremta dabartinė Lietuvos imigracijos sistema.

Darbuotojų pritraukimo iš trečiųjų šalių iniciatyva palikta darbdavių prerogatyvai – darbuotojai trečiųjų šalių piliečiai į Lietuvą gali atvykti dirbti tik darbdavių (įmonių, mokslo institucijų, ir kt.) iniciatyva ir (ar) kvietimu, tačiau dažniausiai jiems yra taikomas darbo rinkos testas. Trečiųjų šalių piliečiai į Lietuvą gali atvykti dirbti tik kvalifikuotus arba labai kvalifikuotus darbus; nekvalifikuotais darbais gali užsiimti tik Lietuvos gyventojai.

Aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojo trečiosios šalies piliečio sąvoka Lietuvos teisėje apibrėžta tik nuo 2013 m. sausio 1 d., perkėlus direktyvą 2009/50/EB ir įvedus naują aukštos kvalifikacijos darbuotojų imigracijos schemą. Kol kas šia schema neskubama pasinaudoti (per 2013 m. I ketvirtį leidimus gyventi gavo tik 2 aukštos kvalifikacijos darbuotojai, o kvalifikuotiems darbuotojams išduoti 1158 leidimai dirbti).

Kvalifikuotų darbuotojų grupėje galima išskirti tyrėjus ir dėstytojus, įmonių vadovus ir Visagino atominės elektrinės projekte dirbsiančius darbuotojus, nes šių sričių atstovams numatytas atskiras teisinis reglamentavimas.

Siekiant palengvinti ir paspartinti atskirų kategorijų trečiųjų šalių piliečių imigracijos procedūras ir padaryti Lietuvą patrauklesnę imigracijai, naudojamos šios priemonės: galimybė pirmiesiems metams atvykti su nacionaline viza (ji išduodama daug greičiau nei leidimas laikinai gyventi); atleidimas nuo mokesčio už nacionalinės vizos išdavimą; atleidimas nuo reikalavimo įsigyti leidimą dirbti; galimybė dėl leidimo dirbti kreiptis, neišvykstant iš Lietuvos; leidimas kartu atsivežti šeimos narius.

Lietuva yra sudariusi keletą tarptautinių susitarimų dėl keitimosi mokslininkais, kitais aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojais, tačiau jų indėlis pritraukiant trečiųjų šalių piliečius darbuotojus nėra akivaizdus.

Įgyvendinant migracijos politiką, naudojamos tik teisinės (teisės aktų keitimo) priemonės, o kitokių priemonių (pvz., bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis projektų, informacijos kampanijų ir pan.), iš esmės, nesiimama.

Iki šiol atliktos darbdavių apklausa rodo, kad nors jie ir patiria biurokratinių sunkumų, atsivežant darbo jėgą iš trečiųjų šalių, dabartinė imigracijos sistema juos tenkina, tačiau netrūksta ir pasisakymų, kad sistema turi būti dar labiau paprastinama. Tuo tarpu akademinė visuomenė ir trečiųjų šalių piliečiai mano, kad Lietuvos imigracijos sistema turėtų būti lankstesnė.

1 skyrius Nacionalinė politika ir priemonės

1.1. Politika

Kl.1. Ar yra nustatyta nacionalinė politika, skirta pritraukti aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotus trečiųjų šalių piliečius?

Taip. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje¹ ir Lietuvos imigracijos politikos gairėse² įtvirtintas siekis pritraukti Lietuvos darbo rinkai būtiną darbo jėgą iš trečiųjų šalių, ypač aukštos kvalifikacijos darbuotojus. Tiesa, šio tikslo reikia siekti laikantis principo, jog imigracija yra tik antrinė priemonė problemoms nacionalinėje darbo rinkoje spręsti. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programoje³ akcentuojami kiti migracijos aspektai (emigracijos mažinimas, grįžtamosios emigracijos skatinimas, kova su nelegalia migracija), tačiau Vyriausybės vadovas sudarė darbo grupę, kuri iki 2013 m. spalio 13 d. turi parengti ir Vyriausybei pateikti migracijos politikos gairių projektą⁴.

Tačiau aiškiai nekintančiu prioritetu išlieka studentų, dėstytojų ir mokslininkų pritraukimas iš trečiųjų šalių, skatinant Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumą. Šis siekis įtvirtintas 2008-2010 m. ir 2011-2012 m. aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programose⁵ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programoje.

Jeigu taip, nurodykite:

- ***Nacionalinį aukštos kvalifikacijos trečiųjų šalių piliečių apibrėžimą, taip pat nuorodas į atitinkamus tarptautinius standartus, pvz., ISCED/ISCO, ir/ar atlyginimo dydžius;***

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2008 metų plano patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 77-3177).

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1317 „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 143-5706).

³ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 (Žin., 2012, Nr. 149-7630).

⁴ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2013 m. kovo 18 d. potvarkis Nr. 100 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 732 „Dėl Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008-2010 metų skatinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 85-3384) ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 2 d. įsakymas Nr. V-178 „Dėl Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011-2012 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 16-785).

2013 m. sausio 1 d. įsigaliojusios įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPĮ) pataisos⁶ įvedė aukštos profesinės kvalifikacijos apibrėžimą ir reikalavimus trečiųjų šalių piliečiams, norintiems dirbti aukštos kvalifikacijos darbą. Pagal aktualios redakcijos UTPĮ 2 ir 44¹ straipsnius trečiosios šalies pilietis bus laikomas aukštos kvalifikacijos darbuotoju, jeigu tenkins žemiau esančioje lentelėje išdėstytus reikalavimus.

Lentelė1: Aukštos kvalifikacijos darbuotojai (reikalavimai)

	<i>Reikalavimai</i>	<i>Standartų atitikmuo</i>
<i>1. Išsilavinimas arba</i>	a) jeigu profesija neregamentuojama – aukštojo mokslo kvalifikacija b) jeigu profesija reglamentuojama ⁷ – profesinė kvalifikacija ir, jeigu reikalaujama, profesinė patirtis	a) ISCED ⁸ 5 ir 6 lygiai b) ISCED 4, 5 arba 6 lygis; ISCO-08 21, 22, 23, 26, 32 polygiai
<i>Patirtis</i>	a) jeigu profesija neregamentuojama – ne mažesnė nei 5 m. profesinė patirtis, lygiavertė aukštojo mokslo kvalifikacijai, kai tai nustatyta Lietuvos Respublikos teisės aktuose ⁹ b) jeigu profesija reglamentuojama – profesinė patirtis, jeigu tai nustatyta Lietuvos Respublikos teisės aktuose ¹⁰	a) šiuo metu teisės aktai to nenustato b) šiuo metu tokių profesijų nėra
<i>2. Atlyginimas</i>	Ne mažesnis nei 2 šalies ūkio vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dydžiai ¹¹ . 2013 m. balandį bruto atlyginimas turėtų būti ne mažesnis nei 4092 litai (1186 eurų).	

- ***Nacionalinį kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių apibrėžimą, taip pat nuorodas į atitinkamus tarptautinius standartus, pvz., ISCED/ISCO, ir/ar atlyginimo dydžius***

Nacionalinės teisės aktai neapibrėžia kvalifikuoto trečiosios šalies piliečio darbuotojo sąvokos, tačiau, sistemiškai vertinant teisės aktus, galima teigti, kad kvalifikuoti darbuotojai – tai visi kiti darbuotojai trečiųjų šalių piliečiai, kurie atvyksta į Lietuvą

⁶ Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 1, 2, 6, 9, 10, 11, 12(1), 17, 19, 21, 22, 24, 26, 33, 37, 38, 40, 43, 49(1), 50, 53, 54, 55, 57, 58, 89, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 113, 128, 131, 133, 139, 140(1), 141(1) straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 44(1), 49(3), 98(1), 99(1), 103(1), 105, 105(1), 105(2), 105(3), 105(4), 106(1) straipsniais ir 12(2), 13, 14, 15, 16, 18, 20, 145 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (Žin., 2012, Nr. 85-4450).

⁷ Lietuvoje reglamentuojamų profesijų sąrašą galima rasti adresu http://www.profesijos.lt/go.php/lit/LR_reglamentuojamosprofesijos_irkompeten/80

⁸ 1997 m. (http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm)

⁹ Kol kas Lietuvoje nėra teisės akto, kuris nustatytų, kaip konkreti profesinė patirtis gali būti prilyginta aukštojo mokslo kvalifikacijai.

¹⁰ Šis atvejis yra hipotetinis, nes šiuo metu, pagal galiojančius teisės aktus, visais atvejais reikalaujama turėti atitinkamą išsilavinimą.

¹¹ Konkrečius dydžius galima rasti adresu <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=dc3a1bbf-9c34-47fb-9a69-1d08ed9710c2>

darbo tikslais ir kurie nepriskiriami aukštos kvalifikacijos darbuotojų kategorijai. UTPĮ 57 str. 3 dalyje nustatyta, kad leidimas dirbti trečiosios šalies piliečiui gali būti išduodamas, jeigu Lietuvoje nėra specialisto, atitinkančio darbdavio keliamus kvalifikacinius reikalavimus. Tai atspindėta ir leidimų dirbti užsieniečiams išdavimo tvarkoje¹², pagal kurią leidimas dirbti gali būti išduodamas tik tiems trečiųjų šalių piliečiams, kurie pateikia atitinkamą kvalifikaciją pagrindžiančius dokumentus. Nekvalifikuotas darbuotojas (ISCO-08 9 lygis) galėtų atvykti dirbti į Lietuvą tik, galima sakyti, hipotetinėse situacijose, jeigu patektų į kategoriją asmenų, kuriems netaikomas reikalavimas įsigyti leidimą dirbti Lietuvoje¹³.

Lentelė 2: Kvalifikuoti darbuotojai (reikalavimai)

	<i>Reikalavimai</i>	<i>Standartų atitikmuo</i>
1. Išsilavinimas	a) jeigu reikia leidimo dirbti – atitinkama kvalifikacija b) jeigu nereikia leidimo dirbti – atitinkama kvalifikacija, išskyrus hipotetinius atvejus ¹⁴	a) ISCO-08 1-8 lygiai b) ISCO-08 1-8 lygiai (ir 9 lygis?)
2. Darbo patirtis	a) jeigu reikia leidimo dirbti – 2 metų darbo pagal turimą kvalifikaciją patirtis, įgyta per paskutiniuosius 3 metus. Šis reikalavimas netaikomas trečiųjų šalių piliečiams, įgijusiems išsilavinimą Lietuvoje arba studijuojantiems Lietuvoje rezidentūroje, taip pat komandiruotiems darbuotojams, stažuotojams, praktikantams arba atvykstantiems pagal Lietuvos tarptautinius susitarimus dėl jaunimo mainų b) jeigu nereikia leidimo dirbti – šis reikalavimas netaikomas	
3. Atlyginimas	Negali būti mažesnis už tokį patį darbą dirbančio Lietuvos gyventojų. Šiuo atveju vadovaujama vidutiniu mėnesiniu bruto darbo užmokesčio dydžiu pagal ekonomikos sektorius ir ekonominės veiklos rūšis.	

Jeigu taip, ar politikoje daromas skirtumas tarp aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių?

Ne. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje (2007 m.) kalbama apie kvalifikuotus darbuotojus iš trečiųjų šalių, o Lietuvos imigracijos politikos gairėse (2008 m.) – apie aukštos kvalifikacijos darbuotojus, tačiau abu dokumentai priimti tada, kai Lietuvos teisėje nebuvo aiškaus aukštos kvalifikacijos trečiosios šalies piliečio apibrėžimo. Abiejuose politiniuose dokumentuose kalbėta apie darbuotojus, turinčius

¹² Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. kovo 27 d. įsakymas Nr. A1-133 „Dėl leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2013, Nr. 34-1675).

¹³ Šie atvejai nustatyti leidimų dirbti užsieniečiams išdavimo taisyklių 9 punkte.

¹⁴ Pvz., jeigu būtų tradicinės Lietuvos religinės bendrijos (bendruomenės) ar valstybės pripažintos religinės bendrijos narys, išlaikomas šios bendrijos; jeigu atvyktų teikti labdarą Lietuvoje kaip kitos valstybės labdaringos organizacijos atstovas.

atitinkamoje srityje trūkstamą kvalifikaciją, taigi sąvokos „aukšta kvalifikacija“ ir „kvalifikacija“ politikos kontekste laikytinos sinonimais.

Jeigu taip, nurodykite tokio skirstymo priežastis.

n/a

Jeigu taip, koks yra pagrindinė šios politikos priežastis? Koks tikslas? Apsvarstykite, ar ši priežastis susijusi su apykaitine, laikina ar nuolatine migracija.

Pagrindinė aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimo į Lietuvą priežastis ir tikslas – prisidėti prie tolimesnio Lietuvos vystymosi žvelgiant į ateitį, o kvalifikuotų darbuotojų pritraukimu siekiama patenkinti Lietuvos darbo rinkos poreikius. Kalbant apie trečiųjų šalių piliečius dėstytojus ir tyrėjus, jų pritraukimu siekiama skatinti Lietuvos mokslo tarptautiškumą, būtent, didinti Lietuvos mokslo žinomumą pasaulyje, kad Lietuva taptų tarptautiniu mokslinių tyrimų ir studijų paslaugų centru.

Kvalifikuotų darbuotojų pritraukimo politika orientuojasi į laikiną trečiųjų šalių piliečių migraciją. Vienas pagrindinių Lietuvos valstybinės politikos tikslų – susigrąžinti emigravusius Lietuvos piliečius, tad siekiama užtikrinti, kad trečiųjų šalių piliečiai neužimtų darbo vietų, kurių prireiks ateityje grįšiantiems Lietuvos piliečiams.

Kiek sudėtingiau įvertinti, ko bus siekiama pritraukiant tyrėjus ir dėstytojus iš trečiųjų šalių – ar jų laikinos imigracijos ilgalaikio jų įsitraukimo į Lietuvos mokslą/ekonomiką. Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programose daugiau dėmesio buvo skiriama lietuvių studentų, dėstytojų ir tyrėjų mobilumui, o trečiųjų šalių piliečiams skirtas antraeilis vaidmuo¹⁵. Programose aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas aptariamas kaip izoliuotas reiškinys, šio tikslo nesiejant su kitomis galimomis valstybės raidos sritimis (pvz., nekalbama apie tyrimų ir inovacijų, ekonomikos raidos sąryšį, apie trečiųjų šalių piliečių indėlį gerinant studijų kokybę ir pan.), programos įgyvendinimo priemonėse kalbama apie tyrėjų ir dėstytojų atvykimo į Lietuvą palengvinimą, tačiau nekalbama apie jų integraciją ar sąlygų likti nuolat gyventi sudarymą. Todėl darytina išvada, kad tyrėjų ir dėstytojų migracija taip pat suvokiama labiau kaip apykaitinė ar laikina, bet ne kaip nuolatinė migracija.

Jeigu taip, trumpai apibūdinkite pagrindinius politikos bruožus. Pagalvokite, ar yra:

2013 m. sausio 1 d. įsigalioję UTPĮ pakeitimai nustatė palankesnes sąlygas aukštos kvalifikacijos darbuotojams atvykti dirbti į Lietuvą. Tačiau šios sąlygos nustatytos ne tiek vykdant Lietuvos politiką kvalifikuotų darbuotojų pritraukimo atžvilgiu, kiek įgyvendinant 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyvą 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą. Iki minėtų UTPĮ pakeitimų specialiai nustatytos atvykimo schemas kvalifikuotiems darbuotojams nebuvo. Buvo taikomos atskiros priemonės – kvalifikuotų darbuotojų imigracijos procedūrų spartinimas (dėstytojai, tyrėjai, leidimus dirbti turintys darbuotojai pirmiesiems darbo Lietuvoje metams gali gauti nacionalinę vizą, kuri išduodama greičiau nei leidimai gyventi – per 15 dienų), sąlygų pasikviesti atvykti

¹⁵ Plačiau apie tai – EMT Lietuvos NIC studijoje „Studentai iš trečiųjų šalių Lietuvoje“ (2012 m.)

šeimos narius lengvinimas (aukštos kvalifikacijos darbuotojams, tyrėjams ir dėstytojams, dėstantiems pagal tarptautines sutartis ar akademinį mainų programas, netaikomas reikalavimas būti pragyvenus Lietuvoje 2 metus ir turėti pagrįstas perspektyvas įgyti teisę nuolat gyventi Lietuvoje).

➤ *Taškų sistema;*

Ne.

➤ *Darbdavio iniciatyva pagrįsta sistema;*

Taip¹⁶. Dėl leidimų dirbti trečiųjų šalių piliečiams išdavimo į valstybės institucijas turi kreiptis darbdaviai. Leidimai dirbti trečiųjų šalių piliečiams leidžia dirbti konkretų darbą pas konkretų darbdavį. Norint pakeisti darbo pobūdį arba darbdavį, būtina gauti naują leidimą dirbti.

Jeigu leidimo dirbti nereikia, trečiųjų šalių piliečiai turi pateikti juos priimančių darbdavių tarpininkavimo raštus ar kitokius įrodymus, kad jie atvyksta dirbti į konkrečias organizacijas ar įmones.

Taigi Lietuvos teisė nenumato galimybės trečiųjų šalių piliečiams savarankiškai atvykti dirbti į Lietuvą, prieš tai nesusiradus konkretaus darbdavio. Žinoma, išimtis taikoma tiems trečiųjų šalių piliečiams, kurie patys įsteigia įmones ar atvyksta užsiimti savarankiška veikla (ir todėl neturi darbdavio).

➤ *Mišri sistema;*

Ne.

Kl.2. Ar nacionalinė (labai) kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimo politika apima kitas trečiųjų šalių piliečių grupes?

Taip. Nors visus į Lietuvą atvykstančius trečiųjų šalių piliečius darbuotojus galima skirstyti į aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotus darbuotojus, iš šių didelių grupių dar galima išskirti kelias kitas trečiųjų šalių piliečių kategorijas, kurioms nustatytos specialios imigracijos taisyklės.

Jeigu taip, nurodykite, kokios kitos grupės įtrauktos (pvz., investuotojai, verslininkai, tarptautiniai aukštąjį mokslą baigę studentai, trečiųjų šalių piliečiai, kuriems leidimas dirbti išduotas laikantis GATS 4 modulio įsipareigojimų)?

EMT Lietuvos NIC studijoje „Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje“ (2010) aukštos kvalifikacijos darbuotojų kategorijoje išskiriami:

- 1) įregistruotos įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovai, jeigu pagrindinis atvykimo tikslas yra darbas įmonėje;
 - 2) užsieniečiai, kurie atvyksta atlikti mokslinių tyrimų arba dirbti pedagoginio darbo.
- Nuo 2013 m. aukštos kvalifikacijos darbuotojas apibūdinamas pagal konkrečius

¹⁶ Plačiau apie tai skaitykite EMT Lietuvos NIC studijoje „Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje“ (2010).

kriterijus, kurių dalis minėtų kategorijų atstovų neatitiktų (vadovai nebūtinai turėtų būtina išsilavinimą, o tyrėjai ar dėstytojai nebūtinai gautų pakankamai didelį atlyginimą). Todėl specialus minėtų kategorijų išskyrimas ir atskirų imigracijos taisyklių nustatymas turi prasmės.

2012 m. birželio 28 d. įsigaliojęs Branduolinės (atominės) elektrinės įstatymas¹⁷ nustatė dar vieną trečiųjų šalių piliečių darbuotojų kategoriją: trečiųjų šalių piliečiai, kurie dalyvauja įgyvendinant naujos atominės elektrinės projektą kaip fiziniai asmenys arba juridinių asmenų (taip pat rangovų ir subrangovų) darbuotojai, personalas (dirbantys ne darbo sutarties pagrindu) ir atstovai, atvykstantys į Lietuvą dirbti ar užsiimti teisėta veikla projektuojant, statant ar kitokiu būdu įgyvendinant projektą. Tokie trečiųjų šalių piliečiai privalo turėti pagal Lietuvos statybos veiklą reglamentuojantį įstatymą būtinas kvalifikacijas.

Šiems asmenims nereikės leidimo dirbti, leidimai laikinai gyventi Lietuvoje bus išduodami iškart 3 metams (kitiems darbuotojams trečiųjų šalių piliečiams leidimai laikinai gyventi išduodami metams), o po to galės būti keičiami. Šie asmenys galės iškart atsivežti šeimos narius, kuriems leidimai laikinai gyventi bus išduodami tokiam pačiam laikotarpiui.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šis įstatymas galios tik konkrečios Visagino atominės elektrinės projekto įgyvendinimo metu – projektuojant, statant, eksploatuojant elektrinę ir nutraukiant jos veiklą.

Kl.3. Ar Lietuvos politikoje koncentruojamasi ties specifinėmis profesinės veiklos sritimis?

Ne. Specifinės profesijos nėra įvardintos įstatymuose. Tačiau atskirų programų rėmuose dėmesys skiriamas tyrėjams ir dėstytojams, atvykstantiems dėstyti į Lietuvos aukštąsias mokyklas.

Jeigu taip, trumpai nurodykite šias specifines sritis ir jų sąryšį su politika.

Kaip jau minėta anksčiau, mokslininkų ir tyrėjų pritraukimu iš užsienio siekiama padidinti Lietuvos mokslo tarptautiškumą, pakelti studijų ir mokslo kokybę Lietuvoje.

Kl.4. Ar ES direktyvų perkėlimas lėmė palankesnius teisės aktus/priemones/sąlygas konkrečioms (labai) kvalifikuotų darbuotojų grupėms?

Taip.

Jeigu taip, nurodykite atitinkamas direktyvas ir šioms konkrečioms grupėms sukurtas palankesnes teisės normas/priemones/sąlygas (pvz., mėlynosios kortelės direktyva ir tyrėjų direktyva).

2008 m. vasario 23 d.¹⁸ perkėlus 2005 m. spalio 12 d. Tarybos direktyvą 2005/71/EB dėl konkrečios įleidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais

¹⁷ Žin., 2012, Nr. 73-3779.

¹⁸ Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2, 5, 8, 26, 32, 35, 40, 43, 46, 50, 53, 71, 72, 90, 99, 104, 113, 124, 125, 126, 127, 131, 133, 134 straipsnių, III skyriaus pirmojo skirsnio ir priedo pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 49(2) straipsniu ir 7 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 22-803).

tvarkos (tyrėjų direktyva), nacionalinėje teisėje įtvirtinta atskira trečiųjų šalių piliečių grupė – tyrėjai. Iki direktyvos perkėlimo tyrėjams taikytas bendras režimas kaip ir kitiems trečiųjų šalių piliečiams, atvykstantiems į Lietuvą dirbti ar užsiimti kitokia teisėta veikla. Perkėlus direktyvą, trečiųjų šalių piliečiams tyrėjams, ketinantiems atlikti mokslinius tyrimus ir (ar) eksperimentinės plėtros darbus, nustatytos tokios palankesnės sąlygos ir įvestos tokios naujovės:

- 1) tyrėjai gali pasikviesti atvykti šeimos narius iškart (kitų kategorijų trečiųjų šalių piliečiams reikia būti išgyvenus Lietuvoje 2 metus), jiems nereikia turėti pagrįstų perspektyvų likti nuolat gyventi Lietuvoje ir leidimo gyventi, kurio galiojimo trukmė ne mažesnė nei 1 metai;
- 2) tyrėjams, atvykstantiems pagal tyrėjų direktyvos schemą (t.y. atvykstantiems vykdyti tyrimus pagal darbo sutartį, sudarytą su mokslinių tyrimų įstaiga), nereikia įsigyti leidimo dirbti Lietuvoje¹⁹;
- 3) tyrėjams, atliekantiems tyrimus, leista dirbti aukštojoje mokykloje pedagoginį darbą (t.y. leista dirbti antrą darbą, turint tą patį leidimą gyventi);
- 4) nustatyta, kad dėl leidimo gyventi tyrėjui išdavimo gali kreiptis ne tik pats tyrėjas, bet ir jį kviečianti įstaiga.

Vėlesni teisiniai pakeitimai iš esmės šios schemos nekeitė, tik nustatė galimybes tyrėjams greičiau atvykti į Lietuvą (gavus nacionalinę vizą).

Direktyva 2009/50/EB (mėlynosios kortelės direktyva), kaip jau minėta aukščiau, taip pat sukūrė naują schemą, įvedė aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojo trečiosios šalies piliečio sąvoką. Iki šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę aukštos kvalifikacijos darbuotojams buvo numatytas, iš esmės, vienintelis palengvinimas – galimybė atsivežti šeimos narius, netaikant 2 metų pragyvenimo ir pagrįstų perspektyvų likti nuolat gyventi Lietuvoje reikalavimų. Be to, atskiroms darbuotojų kategorijoms nereikėjo įsigyti leidimų dirbti (ši tvarka liko ir perkėlus mėlynosios kortelės direktyvą). Perkėlus direktyvą aukštos kvalifikacijos darbuotojams nustatytos tokios palankesnės sąlygos ir naujovės:

- 1) sumažintas atlyginimo dydis, kurį turi gauti darbuotojas, kad būtų laikomas aukštos kvalifikacijos – nuo anksčiau reikalautų 3 iki 2 šalies ūkio vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dydžių;
- 2) palengvinta Lietuvos darbo rinkos poreikių įvertinimo procedūra, atliekama iki išduodant darbuotojui leidimą gyventi – taikoma ne įprastinė leidimo dirbti išdavimo tvarka, o sprendimo, kad asmens darbas pagal turimą aukštą kvalifikaciją atitinka darbo rinkos poreikius, priėmimo tvarka²⁰. Palengvinimai, iš esmės, susiję su procedūros paspartinimu (nacionalinėje darbo rinkoje darbuotojo būtina ieškoti 21 d., o ne mėnesį, sprendimas priimamas per 7+7²¹ dienas, palyginus su kitoms kategorijoms nustatytais leidimo dirbti suteikimo terminais: 21+20 (bendrais atvejais), 15+10 (stažuotojams ir

¹⁹ Ši nuostata pradėta taikyti jau nuo 2006 m. balandžio 27 dienos, kai įsigaliojo nauja leidimų dirbti tvarka – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 24 d. įsakymas Nr. A1-118 „Dėl Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 46-1669).

²⁰ Patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. A1-587 „Dėl Sprendimo dėl užsieniečio aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2013, Nr. 1-11).

²¹ Pirmas skaičius rodo prašymo nagrinėjimo teritorinėje darbo biržoje laiką, o antras skaičius – sprendimo priėmimo Lietuvos (centrinėje) darbo biržoje laiką.

**Europos migracijos tinklo (EMT) studija-klausimynas (2013):
Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimas**

praktikantams), 14+10 (trūkstantį profesijų darbuotojams – pagal socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintą sąrašą) ar 10+10 d. (laikiniai, vykdyti konkreto projekto, iš užsienio atsiųstiems dirbti užsieniečiams)) ir supaprastinimu (darbdavys turi pateikti mažesnę kiekį dokumentų, priimtas sprendimas iškart siunčiamas sprendimą dėl leidimo gyventi priimančiai institucijai);

3) trečiaisiais ir vėlesniais darbo Lietuvoje metais aukštos kvalifikacijos darbuotojas gali keisti darbdavius, nekeisdamas turimo galiojančio leidimo gyventi (kiti trečiųjų šalių piliečiai, norėdami pakeisti darbdavį, turi gauti naują leidimą gyventi ir leidimą dirbti, kai jo reikia);

4) aukštos kvalifikacijos darbuotojo prašymas išduoti leidimą gyventi išnagrinėjamas ne vėliau kaip per 2 mėnesius (kitų darbuotojų prašymai – ne vėliau kaip per 6 mėnesius);

5) skaičiuojant 5 metų laikotarpį, kurio reikia, kad aukštos kvalifikacijos darbuotojas galėtų kreiptis dėl leidimo nuolat gyventi, įskaičiuojami ir 3 kitose ES valstybėse narėse pragyventi metai (kiti trečiųjų šalių piliečiai, kad gautų leidimą nuolat gyventi, visus 5 metus turi būti išgyvenę Lietuvoje).

Socialinės apsaugos srityje visi darbuotojai traktuojami vienodai ir jiems taikomos vienodos socialinės garantijos. Išimtis – išmokos vaikams; jas gali gauti tik aukštos kvalifikacijos darbuotojai arba trečiųjų šalių piliečiai, įgiję teisę nuolat gyventi Lietuvoje. Žemiau lentelėje pateiktos pagrindinių socialinių garantijų sąrašas.

Lentelė 3: Pagrindinių socialinių garantijų sąrašas

Teisė gauti bedarbio pašalpą	Teisė gauti vaiko pašalpą	Teisė į nemokamą pirminę sveikatos priežiūrą	Teisė į nemokamą antrinę sveikatos priežiūrą	Teisė į nemokamą privalomą švietimą vaikams
Lietuvoje nedarbo draudimo išmokų skyrimą ir mokėjimą reglamentuoja Nedarbo socialinio draudimo įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 4-26). Nedarbo draudimo išmoka mokama pagal privalomojo draudimo sistemą samdomiesiems darbuotojams. Šios išmokos siejamos su pajamomis. Bedarbiais teritorinėje darbo biržoje įsiregistravę, apdraustieji, turi teisę į nedarbo draudimo išmoką jeigu jie atitinka kitus teisės aktuose nustatytus reikalavimus.	Išmokos vaikui Lietuvoje skiriamos pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą (Valstybės žinios, 1994, Nr. 89-1706) Šis įstatymas taip pat yra taikomas ir Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, kurie yra paskirti vaiko, Lietuvos Respublikos piliečio, globėjais (rūpintojais) ir Lietuvos Respublikoje gyvenantiems vaikams užsieniečiams, kuriems nustatyta globa (rūpyba), tai pat Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, kuriems leidimas laikinai gyventi išduotas kaip ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą;	Teisė gauti skubią nemokamą pirminę pagalbą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (Valstybės žinios, 1994, NO. 63-1231). Skubi sveikatos priežiūra garantuojama visiems užsieniečiams.	Teisė gauti nemokamą antrinę sveikatos priežiūrą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (Valstybės žinios, 1996, NO. 55-1287). Teisė į sveikatos priežiūrą garantuoja užsieniečiams, kurie yra nelydimi nepilnamečiai, taip pat tiems, kuriems suteikta tarptautinė apsauga ar jie yra darbuotojai, legaliai įdarbinti Lietuvoje.	Teisė gauti nemokamą privalomą švietimą vaikams reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Valstybės žinios, 1991, NO. 23-593). Privalomasis švietimas teikiamas nemokamai visiems vaikams iki 16 metų amžiaus taip pat užsieniečiams, turintiems galiojantį laikiną ar nuolatinį leidimą gyventi bei ES piliečiams ir jų šeimos nariams, turintiems sertifikatą.

Kl.5. Ar nacionalinė politika atsižvelgia į protų nutekėjimo kilmės šalyse aspekta?

Į nacionalinę teisę perkelta direktyvos 2009/50/EB nuostata, skirta sušvelninti protų nutekėjimo pasekmes: UTPĮ nustatyta, kad aukštos kvalifikacijos darbuotojui leidimas nuolat gyventi nepanaikinamas, jeigu jis išvyksta į savo kilmės valstybę dirbti, užsiimti kita teisėta veikla arba studijuoti, ir joje nepraleidžia daugiau nei 24 mėnesius iš eilės. Be šito konkretaus atvejo, Lietuvos migracijos politikoje protų nutekėjimo problemai dėmesio neskiriama. Kita vertus, kaip jau minėta, Lietuvos politika labiau orientuota į laikiną trečiųjų šalių darbuotojų pritraukimą, taigi, siekiama, kad trečiųjų šalių piliečiai darbuotojai grįžtų į kilmės valstybes.

Kl.6. Ar nacionalinė politika atsižvelgia į protų apykaitos su kilmės šalimis aspektą?

Ne. Plačiau apie apykaitinės migracijos reglamentavimą Lietuvoje žr. EMT Lietuvos NIC studiją „Apykaitinė ir laikinoji migracija“ (2010).

Jeigu taip (į bet kurią iš šių klausimų), trumpai nurodykite, kaip nacionalinė politika atsižvelgia į šiuos aspektus, savo atsakymus pagrįsdami nuorodomis į tyrimus ar kitus informacijos šaltinius.

N/a.

Kl.7. Ar jūsų nacionalinė politika buvo aptariama visuomenės diskusijose?

Ne. Šiuo metu didžiausia migracijos problema, kurią plačiai aptaria žiniasklaidos priemonės, politikai, įvairūs visuomenės veikėjai – tai Lietuvos piliečių emigracija. Trečiųjų šalių piliečių pritraukimo klausimams skiriama mažai dėmesio. Dažniausiai tai būna atsitiktiniai darbdavių atstovų ir ekonomikos analitikų pasisakymai apie tai, kad, Lietuvos piliečiams emigruojant, Lietuvai reikia arba netrukus prireiks pasitelkti trečiųjų šalių piliečių darbą.

Pastaruosiu metu padaugėjo straipsnių, ypač internetinėje žiniasklaidoje²², apie tai, kad trečiųjų šalių piliečiai naudojami Lietuvos įstatymų spragomis ir lengvai gauna leidimus gyventi Lietuvoje, įsteigę Lietuvoje fiktyvias įmones, fiktyviai susituokę su Lietuvos piliečiais arba fiktyviai deklaravę gyvenamąją vietą Lietuvoje. Žiniasklaidoje formuojama nuomonė, kad Lietuva – lengvai atveriami vartai į Europos Sąjungą. Šis klausimas buvo svarstomas Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete. Šiuo metu Vidaus reikalų ministerija rengia įstatymo pataisas, skirtas piktnaudžiavimo leidimo laikinai gyventi gavimo teisėtos veiklos pagrindu problemai spręsti. Kartu svarstoma dėl palankesnių atvykimo sąlygų nustatymo investuojantiems užsieniečiams.

Jeigu taip, trumpai nurodykite pagrindinius politikos bruožus, kurie buvo aptariami visuomenės debatuose, taip pat tokių debatų priežastis. Savo atsakymą pagrįskite nuoroda į tyrimus ar kitus informacijos šaltinius.

N/a.

²²Pvz., žr. http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos_lietuvos_zinios/savu_bedarbiu_neuztenka/ ; <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/vilniaus-policija-emesi-butu-savininku-apgyvendinanciu-burius-imigrantu.d?id=60947071> ; <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/fiktyviai-santuokai-su-pakistanieciu-pasiryzusi-lietuve-buvo-isprievartauta-ir-uzdaryta.d?id=60701649> ; <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vsd-lietuva-garseja-kaip-salis-i-kuria-lengva-patekti-uzsienieciams.d?id=60665993> .

Jeigu taip, trumpai nurodykite, koks tokių debatų galimas poveikis nacionalinei politikai.

N/a.

1.2. Priemonės

Nurodykite teisės aktus, jeigu buvo pakeisti darbo migraciją reglamentuojantys teisės aktai, palyginus su informacija, pateikta EMT studijoje apie darbo poreikių patenkinimą migracijos dėka.

Kl.8. Ar Lietuva taiko konkrečias priemones, kad patenkintų politikos tikslus?

Taip. UTPI ir lydimuosiuose teisės aktuose nustatytos palankesnės nuostatos, taikomos aukštos kvalifikacijos darbuotojų, tyrėjų ir atskirų kategorijų kvalifikuotų darbuotojų atvykimui. Švietimo ir mokslo ministerija turi aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programą, skirtą pritraukti studentus iš trečiųjų šalių į Lietuvą (dalyvavimas studijų mugėse), taip pat tyrėjų karjeros programą²³, kurios vienas iš tikslų – trumpam laikui pritraukti tyrėjus iš trečiųjų šalių, kad šie padėtų stiprinti mokslą Lietuvoje.

Jeigu taip, nurodykite priemones, kurios padeda įgyvendinti tokią politiką, ir nurodykite jų konkrečius tikslus.

Konkrečios palankesnės teisės nuostatos jau buvo minėtos dalyje apie direktyvų perkėlimą. Čia bus pateiktas trumpas apibendrinimas.

Žemiau pateiktas sąrašas naudojamas yra pavyzdinis. Savo atsakymus pagrįskite nuorodomis į tyrimus ar bet kuriuos kitus informacijos šaltinius.

- *Darbdavio rėmimas ir/arba įsitraukimas į migracijos procesą;*

Visų darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, atvykimas į Lietuvą priklauso nuo darbdavio iniciatyvos.

- *Neribotas patekimas į darbo rinką;*

Ne. Tyrėjai, įmonių vadovai²⁴, kitos atskiros grupės, kurioms nereikia leidimo dirbti, o ateityje – atominės elektrinės darbuotojai gali dirbti tik tuos konkrečius darbus, kurių dirbti jie atvyksta. Jeigu jie nori užsiimti kitu darbu, turi gauti leidimus dirbti. Aukštos kvalifikacijos darbuotojai po dviejų darbo metų galės laisvai keisti darbdavius, bet tik tuo atveju, jeigu ir toliau dirbs aukštos kvalifikacijos darbą.

- *Pagreitintos procedūros;*

Kaip minėta aukščiau, buvo paspartintos aukštos kvalifikacijos darbuotojų imigracijos procedūros (darbo rinkos poreikių įvertinimo ir prašymo išduoti leidimą gyventi nagrinėjimo). Daugeliui kvalifikuotų darbuotojų taipogi paspartinta atvykimo procedūra, nustačius galimybę pirmaisiais metais atvykti su nacionaline viza (ji išduodama paprastai per 15 dienų), ir, jau būnant ir dirbant Lietuvoje, kreiptis dėl

²³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2335 (Žin., 2008, Nr. 44-1665, su vėlesniais pakeitimais).

²⁴ Išskyrus vadovus tų įmonių, kurių įstatinis kapitalas nesiekia 50 tūkst. litų ir kurioje yra įsteigta mažiau nei 3 darbo vietos (žr. leidimų dirbti išdavimo tvarką).

leidimo gyventi išdavimo antriesiems darbo metams. Nuo 2011 m. balandžio nacionalinę vizą gali gauti šios kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių darbuotojų grupės²⁵:

- dėstytojai, tyrėjai ir kartu su jais atvykstantys šeimos nariai;
- profesionalūs sportininkai ir treneriai;
- artistai;
- darbuotojai, turintys leidimus dirbti;
- jūrininkai, atvykstantys į Lietuvoje registruotą ar Lietuvoje remontuojamą laivą;
- Lietuvoje akredituoti žurnalistai.

➤ *Informacijos teikimas ir informacinės kampanijos;*

Taip. Informacija yra teikiama, nors jos teikimas nėra centralizuotas. Informaciją teikia Migracijos departamentas (apie atvykimo sąlygas), viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“ (verslininkams), aukštosios mokyklos (studentams), Lietuvos darbo birža (darbdaviams, kurie nori įdarbinti trečiųjų šalių piliečius). Kitų specialių priemonių dėl (labai) kvalifikuotų darbuotojų informavimo nesiimta.

➤ *Įdarbinimo mugių užsienyje lankymas;*

Tikslingai ir planingai ši priemonė nevykdoma. Atskirais atvejais Lietuvos atstovai dalyvauja tarptautinėse mugėse pristatydami investavimo, verslo ar studijų Lietuvoje galimybes.

➤ *Bendradarbiavimas su institucijomis/organizacijomis trečiosiose šalyse;*

Ne.

➤ *Kita*

Paprastai trečiųjų šalių piliečiai leidimus dirbti Lietuvoje turi gauti, būdami už Lietuvos ribų. Tačiau atskiroms trečiųjų šalių piliečių grupėms sudaryta galimybė dėl leidimo dirbti išdavimo kreiptis būnant Lietuvos teritorijoje²⁶. Tai:

- trečiųjų šalių piliečiai, kurie gali į Lietuvą atvykti be vizos;
- trečiųjų šalių piliečiai, kurių neįmanoma išsiųsti ar grąžinti iš Lietuvos;
- studentai, įgiję Lietuvoje išsilavinimą ir susitarę su darbdaviu dėl darbo Lietuvoje pagal įgytą specialybę;
- atvykę pagal Lietuvos tarptautinius susitarimus²⁷ dėl jaunimo mainų;
- dirbantys ekonominės veiklos srityse, kuriose yra nustatytas tam tikros profesijos darbuotojų trūkumas²⁸, ir dėl to yra ribojamos įmonių, kuriose dirba

²⁵ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2011 m. kovo 24 d. įsakymas Nr. 1V-233/V-66 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1V-280/V-109 „Dėl dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2011, Nr. 38-1832, su vėlesniais pakeitimais). Pirmą kartą galimybė darbuotojams atvykti su nacionaline viza įvesta 2007 m. (Žin., 2007, Nr.121-4969); 2011 m. darbuotojų, galinčių gauti nacionalinę vizą, sąrašas praplėstas.

²⁶ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. A1-223/1V-310. Dėl Leidimo dirbti užsieniečiui, jam esant Lietuvos Respublikoje, išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo (Žin., 2004, Nr.149-5435, su vėlesniais pakeitimais).

²⁷ Kol kas sudarytas tik vienas susitarimas su Kanada.

trečiųjų šalių piliečiai, veiklos galimybės.

Papildomai, teisės aktuose²⁹ numatyta, kad pedagogai, atvykstantys pagal tarptautines sutartis, ir tyrėjai atleidžiami nuo mokesčio už nacionalinės vizos išdavimą.

Jeigu taip, ar yra kokių nors priemonių, skirtų palengvinti trečiųjų šalių piliečių integraciją?

Ne.

Kl.9. Ar Lietuvoje yra iniciatyvų, skirtų teigiamai paveikti (labai) kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių sprendimą imigruoti?

Taip, tačiau tos iniciatyvos minimalios (žr. informaciją žemiau).

Jeigu taip, nurodykite tokias iniciatyvas

Žemiau pateiktas sąrašas gali būti naudojamas kaip pavyzdys. Pagrįskite savo atsakymus nuorodomis į tyrimus ar kitus informacijos šaltinius

➤ *Teisės į šeimos susijungimą*

Pagal bendras nuostatas, trečiųjų šalių piliečiai, kad galėtų pasikviesti atvykti šeimos narius, turi būti pragyvenę Lietuvoje pastaruosius 2 metus, turėti ne mažiau nei 1 metus galiojančią leidimą gyventi ir pagrįstas perspektyvas įgyti teisę nuolat gyventi Lietuvoje. Siekiant pritraukti kvalifikuotus darbuotojus, išimtis šiai taisyklei padaryta šioms trečiųjų šalių piliečių grupėms:

- aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojams;
- tyrėjams;
- dėstytojams, atvykusiems dėstyti pagal Lietuvos tarptautines sutartis ar ES akademinį mainų su trečiosiomis valstybėmis programą;
- kurie tiesiogiai dalyvaudami valstybei svarbiuose projektuose yra investavę Lietuvos Respublikoje nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą ir naudojamą turtą.

Be to, dėstytojų ir tyrėjų šeimos nariams sudaryta galimybė gauti nacionalinę vizą ir, atvykus į Lietuvą kartu su dėstytojais ar tyrėjais, gyventi joje metus, po to kreipiantis dėl leidimo gyventi.

➤ *Mokestinės paskatos*

Ne. Lietuvoje mokestinės lengvatos, jeigu yra, taikomos atsižvelgiant į darbuotojų socialinę, ekonominę padėtį, bet ne į jų pilietybę.

➤ *Socialinės garantijos*

Taip. Aukštos kvalifikacijos darbuotojams ir tyrėjams suteikiamos socialinės garantijos, numatytos atitinkamai direktyvose 2009/50/EB ir 2005/71/EB. Papildomų kitokių

²⁸ Profesijų, kurių darbuotojų trūksta, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis kas pusmetį tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras. Ekonomikos klestėjimo laikais šiame sąrašame būdavo iki 20-30 profesijų, o 2013 m. I pusmetį paskelbtos tik 4 profesijos (žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=441379&p_query=&p_tr2=2).

²⁹ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatyme (Žin., 2000, Nr. 52-1484) ir Lietuvos Respublikos konsulinio mokesčio įstatyme (Žin., 1994, Nr. 51-951).

lengvatų nenumatyta.

- *Priemonės prieš diskriminaciją*

Ne. Taikomos bendros žmogaus teisių apsaugos nuostatos.

- *Kalbų kursai*

Ne.

1.3. Santykiai su trečiosiomis šalimis ir susitarimai dėl darbo migracijos

Kl.10. Ar Lietuvos politika koncentruojasi ties konkrečiosiomis šalimis?

Taip. Lietuvos imigracijos politikos gairėse nustatyta, kad pritraukiant darbo jėgą iš trečiųjų šalių, tikslinga nustatyti geografinį prioritetą darbuotojams iš Baltarusijos, Ukrainos, Moldovos ir Pietų Kaukazo valstybių. Tačiau ši politinė nuostata konkrečiais instrumentais neįgyvendinta.

Jeigu taip, išvardinkite šias trečiąsias valstybes, trumpai nurodydami priežastis, kodėl jos išskirtos.

Baltarusija, Ukraina, Moldova, Gruzija, Armėnija, Azerbaidžanas. ES Rytų Partnerystės šalims Lietuva teikia prioritetą dėl istorinių, politinių priežasčių (sovietinė okupacija, Lietuvos siekis padėti šioms šalims integruotis į Europą ir vystyti demokratiją). Lietuvos darbdaviai šių šalių piliečius, ypač baltarusius, ukrainiečius, renkasi dėl panašaus mentaliteto, kalbinių ir kultūrinių priežasčių (galimybė susišnekėti rusų kalba, panašus požiūris į darbą).

Kl.11. Ar Lietuva yra sudariusi susitarimų darbo migracijos srityje dėl kvalifikuotų ir/ar aukštos kvalifikacijos trečiųjų šalių piliečių pritraukimo į teritoriją?

Taip. 1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimas dėl piliečių laikino darbo ir 1995 m. kovo 28 d. Susitarimas tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Vyriausybės dėl abipusio piliečių įdarbinimo.

Jeigu taip, kokį vaidmenį šie susitarimai dėl darbo migracijos atlieka vykdant Lietuvos politiką?

Šie susitarimai sudaryti seniai ir nebeatitinka šios dienos realijų, juose įtvirtintos nuostatos yra mažiau lanksčios nei UTPĮ bendros nuostatos dėl darbo imigracijos³⁰. Todėl susitarimai, iš esmės, neprisideda prie Lietuvos migracijos politikos įgyvendinimo.

Jeigu taip, nurodykite:

- **Susitarimas Nr. 1**
- **Trečioji šalis: Ukraina**

Susitarimo data: 1995 m. kovo 28 d. (įsigaliojo 1995 m. rugpjūčio 11 d.)

³⁰ Plačiau apie tai skaitykite EMT Lietuvos NIC studijoje „Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje“ (2010).

Susitarimo tikslas: nustatyti aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų įleidimo sąlygas.

Šia priemone pasinaudojusių trečiųjų šalių piliečių kiekis: nėra duomenų

Ar susitarimas priimtas Judumo partnerystės kontekste?

Ne.

- **Susitarimas Nr. 2**

Trečioji šalis: Rusijos Federacija

Susitarimo data: 1999 m. birželio 29 d. (įsigaliojo 2000 m. sausio 5 d.)

Susitarimo tikslas: nustatyti aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų įleidimo sąlygas.

Šia priemone pasinaudojusių trečiųjų šalių piliečių kiekis: Nėra duomenų

Ar susitarimas priimtas Judumo partnerystės kontekste?

Ne.

Kl.12. Ar Lietuva turi teisės aktų, palengvinančių darbo migraciją iš konkrečių trečiųjų šalių ('country-specific legislation')?

Ne.

Jeigu taip, trumpai paaiškinkite.

N/a

Kl.13. Ar Lietuva sudarė palankesnius susitarimus su ne ES/EEE šalimis ir/ar regionais, susijusius su kvalifikuotų ir/ar labai kvalifikuotų trečiųjų šalių pritraukimu į teritoriją?

Taip. Lietuva yra sudariusi sutarčių investicijų skatinimo srityje kuriose be kitų nuostatų yra ir nuostatų dėl investuotojų ir personalo atvykimo (pvz., 2011 m. lapkričio 3 d. ratifikuotas Lietuvos ir Indijos susitarimas dėl investicijų skatinimo. Lietuva taip pat turi sudariusi sutarčių dėl bendradarbiavimo su trečiosiomis valstybėmis mokslo, kultūros, švietimo, meno srityse³¹. Taip pat sudaryta sutartis su Kanada dėl jaunimo mainų, o šiuo metu dar derinamas susitarimas su Naująja Zelandija dėl darbo atostogaujant programos.

Jeigu taip, trumpai paaiškinkite.

Pagrindinis sutarčių dėl bendradarbiavimo mokslo, kultūros ir giminingose srityse tikslas – kelti mokslo, technologijų, kultūros, švietimo žinių lygį, o vienas iš būdų tam pasiekti – apsikeitimas dėstytojais, mokslininkais ir kitais šiose srityse dirbančiais ekspertais, skatinant juos bendradarbiauti, dirbti bendruose projektuose, dalyvauti tarptautinėse konferencijose. Tačiau šios sutartys yra labai bendro pobūdžio, jose nenumatytos konkrečios nuostatos dėl ekspertų atvykimo ir darbo susitariančiose valstybėse.

³¹ Sutartys sudarytos su Armėnija, Baltarusija, Brazilija, Filipiniais, Gruzija, Indija, Izraeliu, JAV, Kazachstanu, Kinija, Kolumbija, Kroatija, Meksika, Mongolija, Serbija ir Juodkalnija, Turkija, Ukraina, Uzbekistanu, Venesuela. Šias sutartis galima rasti adresu http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/tsusitarimai.htm

2010 m. spalio 1 d. įsigaliojusio susitarimo su Kanada dėl jaunimo mainų³² tikslas – sudaryti galimybes jaunimui pagilinti specialybės ir kalbos žinias, studijuoti ir dirbti atostogų metu kitoje susitariančiojoje valstybėje, pažinti jos visuomenę bei kultūrą. Šiuo susitarimu trečiosios šalies piliečiai gali pasinaudoti ne daugiau nei du kartus, o atvykti – kas kartą ne ilgiau nei metams. Norint dirbti Lietuvoje, jaunimui vis tiek reikia gauti leidimą dirbti ir nacionalinę vizą. Vienintelis žymesnis palengvinimas tas, kad jiems netaikomas darbo rinkos testas.

2 skyrius Priemonių įvertinimas ir efektyvumas

2.1. Statistika pagrįsti efektyvumo įrodymai

Lietuvoje 2013 m. pradžioje iš viso gyveno 32.3 tūkst. užsieniečių. Tai sudarė apie 1 proc. Lietuvos gyventojų. Remiantis darbo jėgos tyrimo duomenimis, 2012 m. Lietuvoje dirbo apie 12,5 tūkst. užsieniečių. Tai sudarė 0,5 nuo visos darbo jėgos. Naujoji aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų schema pradėta taikyti tik nuo 2013 m. sausio 1 d., todėl yra per anksti vertinti, ar ji padės pritraukti daugiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Per pirmuosius 2013 m. penkis mėnesius pagal šią schemą priimti 11 sprendimai dėl darbo atitikties Lietuvos darbo rinkos poreikiams (žr. lentelę Nr. 9) ir, kol kas, išduoti 2 leidimai laikinai gyventi (vienas išduotas pirmą kartą, kitas pakeistas)³³. Palyginimui, per tą patį laikotarpį kvalifikuotiems darbuotojams išduoti 1158 leidimai dirbti.

Gali būti, jog darbdaviai dar nėra susipažinę su naująja aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų pritraukimo schema, todėl ja nesinaudoja. Kita galima priežastis, kodėl tiek mažai kreiptasi pagal šią schemą, – tai aukštas atlyginimo reikalavimas, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje atlyginimai nepasiekė to lygio, kuris buvo iki ekonominės krizės pradžios.

Kita šiam tyrimui reikšminga statistika pateikta žemiau esančiose lentelėse:

Lentelė 4: *Sprendimai išduoti ar pakeisti leidimus laikinai gyventi pagal pagrindą*

Pagrindai/metai	2008	2009	2010	2011	2012
Tyrėjai	1	2	9	6	9
Turi leidimą dirbti	7110	4305	1743	2176	3230
Ketina dirbti pagal darbo sutartį, kai nereikia leidimo dirbti	132	130	99	96	115
Įmonių vadovai ar įgalioti atstovai	147	187	180	*	*
Įmonių savininkai ar	581	827	386	*	*

³² Susitarimo tekstą galima rasti adresu <http://www.socmin.lt/index.php?-1339462387>.

³³ Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys.

**Europos migracijos tinklo (EMT) studija-klausimynas (2013):
Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimas**

bendraturčiai					
Ketina užsiimti kitokia teisėta veikla ³⁴	307	337	1000	1817	2852
Kiti pagrindai	5780	6069	6121	5809	5831
Iš viso tais metais:	13911	11670	9358	9904	12037

*Nuo 2011 įmonių vadovai/įgalioti savininkai bei įmonių savininkai/bendrasavininkai priskiriami prie „kita teisėta veikla“

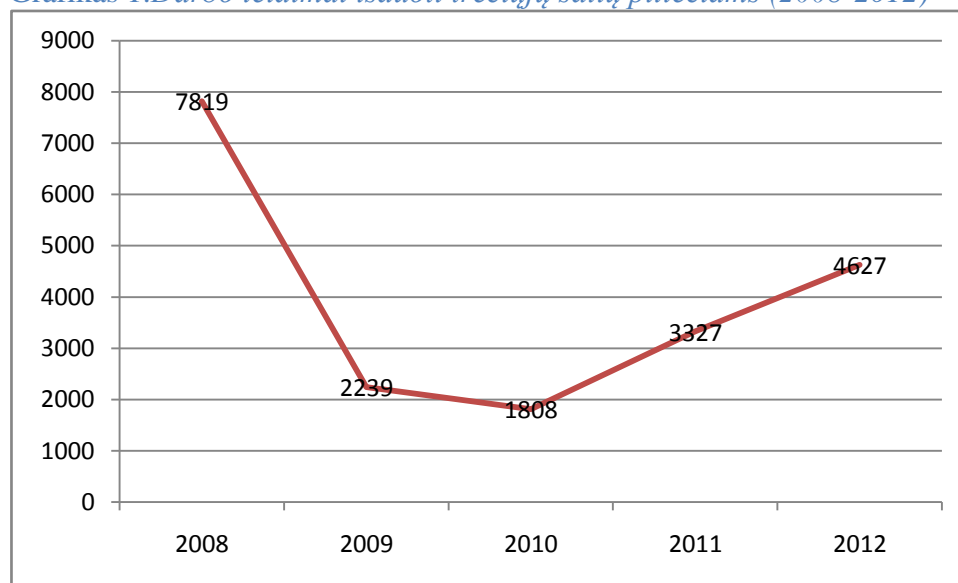
Migracijos departamento duomenys

Lentelė 5: Trečiųjų šalių piliečiams išduotos nacionalinės vizos³⁵

Skaičius/metai	2008	2009	2010	2011	2012
D vizos	6649	3327	2520	3993	5139

Migracijos metraščio, kurį leidžia Migracijos departamentas, duomenys

Grafikas 1: Darbo leidimai išduoti trečiųjų šalių piliečiams (2008-2012)

Lietuvos darbo birža

Lentelė 6: Trečiųjų šalių darbuotojų pagrindinės profesijos (suapvalinta iki dešimčių)

Profesija	Metai				
	2008	2009	2010	2011	2012
Tarptautinio krovinių vežimo transporto priemonės vairuotojas	2660	720	1140	2270	3270
Metalinių laivų korpusų surinkėjas	470	130	150	360	410
Metalinių konstrukcijų montuotojai	700	340	10	30	30
Kitos	2160	580	270	350	410
Suvirintojai	700	200	90	170	330
Restorano virėjas	160	130	100	120	130
Mūrininkas	940	70	0	0	0

³⁴ Į šią kategoriją patenka kiti trečiųjų šalių piliečiai, kurie ketina užsiimti ekonomine veikla, kuriai nereikia leidimų dirbti ir kitokių leidimų.

³⁵ Į šį skaičių patenka tiek vizos, skirtos atvykti į Lietuvą atsiimti leidimo gyventi, tiek vizos, leidžiančios Lietuvoje būti ir dirbti iki metų.

**Europos migracijos tinklo (EMT) studija-klausimynas (2013):
Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimas**

Konsultantas	30	70	50	30	40
IŠ VISO	7820	2240	1810	3330	4620

Lietuvos darbo birža

Lentelė 7: Trečiųjų šalių darbuotojų pagrindinės pilietybės (2008-2012)

Šalys	2008	2009	2010	2011	2012
Baltarusija	2350	630	910	1430	1940
Ukraina	1800	580	420	1210	1900
Rusija	310	70	80	130	150
Kinija	550	200	110	170	180
Moldova	470	110	60	120	120
Indija	80	90	70	60	60
Gruzija	160	20	50	50	50
Šri Lanka	0	10	30	30	30
Kazachstanas	20	10	0	20	20
JAV	20	20	10	20	10
Tailandas	0	0	0	10	10
Kitos	2060	500	70	80	160
VISO	7820	2240	1810	3330	4630

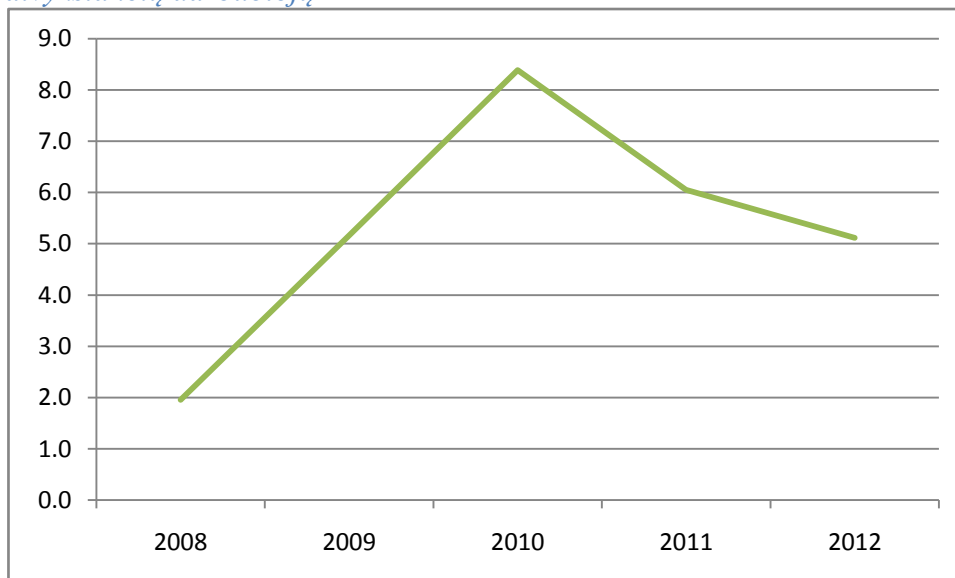
Lietuvos darbo birža

Lentelė 8: Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuoti trečiųjų šalių darbuotojai (pagal ISCED, suapvalinta iki dešimčių)

Kvalifikacija	2008	2009	2010	2011	2012
Aukštos kvalifikacijos	150	110	140	190	225
Kvalifikuoti	7670	2130	1670	3140	4400
Procentas	2.0	5.2	8.4	6.1	5.1

Lietuvos darbo birža

Grafikas 2: Aukštos kvalifikacijos trečiųjų šalių darbuotojų dalis (%) nuo visų atvykstančių darbuotojų

Lietuvos darbo birža

Lentelė 9: Leidimai dirbti, išduoti aukštos kvalifikacijos darbuotojams pagal

**Europos migracijos tinklo (EMT) studija-klausimynas (2013):
Aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimas**

„Mėlynosios kortelės“ direktyvą (nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2013 gegužės 1d.)

Pilietybė	Darbo funkcija	Trukmė	Darbo užmokestis
Ukrainos	Direktoriaus asistentas - vertėjas	2 metai	4.400 Lt
Ukrainos	Importo - eksporto vadybininkas	2 metai	5.000 Lt
Ukrainos	Kompiuterinių sistemų inžinierius	2 metai	6.666 Lt
Ukrainos	Kompiuterinių sistemų inžinierius	2 metai	6.666 Lt
Baltarusijos	Pardavimų vadybininkas	2 metai	6.843 Lt
Baltarusijos	Gydytojas otorinolaringologas	2 metai	4.464 Lt
Baltarusijos	Gydytojas echoskopuotojas	2 metai	4.464 Lt
Rusijos Federacija	Direktoriaus pavaduotojas	2 metai	4.500 Lt
Baltarusijos	Direktoriaus pavaduotojas	2 metai	4.605 Lt
JAV	Direktorius	2 metai	10.000 Lt
Indijos	Įstaigos vadovo pavaduotojas	2 metai	10.600 Lt

Lietuvos darbo birža

Kl.14. Ar yra kokių nors įrodymų (kiekybinių ar kokybinių), jog yra ryšys tarp 1 skyriaus aptartų priemonių ir aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių imigracijos?

Ne. Duomenys rodo, kad imigracijai daugiausiai įtakos turėjo 2008 m. prasidėjusi ekonominė krizė ir 2012 m. prasidėjęs ekonomikos atsigavimas. Tai ypač atsispindi leidimų laikinai gyventi, kai darbuotojui reikalingas leidimas dirbti, išdavimo statistikoje.

Tyrėjų direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę 2008 m., rodo, nepaskatino tyrėjų atvykimo į Lietuvą, nes leidimų laikinai gyventi išduoti vos keli vienetai (2012 m., pvz., 9). Taip pat gali būti, kad tyrėjai atvyksta į Lietuvą kitais pagrindais, o ne pagal specialią tyrėjų schemą. Tai patvirtina ir Švietimo ir mokslo ministerijos informacija, kad pagal specialią dėstytojų (kurie dažnai būna ir tyrėjai) pritraukimo programą į Lietuvą 2012 metais atvyko 34 trečiųjų šalių piliečiai.

Neaišku, kuria apimtimi 2011 m. praplėstas darbuotojų, galinčių gauti nacionalinę vizą, ratas turėjo įtakos tam, kad 2012 m. išaugo išduotų nacionalinių vizų skaičius, nes darbuotojų poreikis augo bendrai, atsigaunant ekonomikai.

2009 m. buvo pakeistas UTPĮ³⁶, padidinus įstatinio kapitalo reikalavimą įmonių savininkams, o, atitinkamai, 2010 m. pakeitus leidimų dirbti išdavimo tvarką, buvo padidintas įstatinio kapitalo reikalavimas įmonėms, norinčioms pasikviesti vadovus trečiųjų šalių piliečius, kad šiems nereikėtų įsigyti leidimo dirbti (įstatinio kapitalo

³⁶ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2, 4, 5, 8, 10, 11, 21, 26, 34, 35, 43, 45, 51, 53, 62, 63, 64, 80, 81, 93, 101, 102, 106, 125 ir 140(1) straipsnių pakeitimo bei papildymo ir Įstatymo papildymo 141(1) straipsniu įstatymas (Žin., 2009, Nr. 93-3984).

reikalavimas nuo 10% viso kapitalo, t.y. mažiausiai 10 tūkst. litų, padidintas iki 50 tūkst. litų). Tai ryškiai sumažino prašymų išduoti leidimus laikinai gyventi įmonių vadovams ar savininkams, bendraturčiams skaičių, tačiau visi norintys atvykti pradėjo steigti įmones Lietuvoje ir prašyti leidimų laikinai gyventi kaip tų įmonių savininkai ir vadovai viename asmenyje (tokiais atvejais leidimų dirbti nereikia). Todėl leidimų laikinai gyventi, išduodamų trečiųjų šalių piliečiams, ketinantiems užsiimti teisėta veikla, skaičius ne sumažėjo, o pastoviai auga. Nors pastebima, kad dalis tokių įmonių nesiekia vykdyti realios veiklos ar ją vykdo minimaliai, tik siekiant gauti leidimą gyventi.

Jeigu taip, trumpai paaiškinkite.

N/a.

Kl.15. Ar aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotiems darbuotojams taikomos kvotos?

Ne.

Jeigu taip, ar kvotos išnaudojamos?

N/a.

Kl.16. Ar yra įrodymų (kokybinių ir/ar kiekybinių), kad yra ryšys tarp darbo migracijos susitarimų (taip pat ir judumo partnerysčių kontekste), nurodytų 1 skyriuje, ir aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių imigracijos?

Ne. Kaip minėta, trečiųjų šalių piliečiai atvyksta pagal bendras procedūras, o ne pagal susitarimus dėl trečiųjų šalių piliečių įdarbinimo. *Duomenys renkami apie Lietuvos piliečius, kurie išvyko pagal Lietuvos ir Kanados susitarimą dėl jaunimo mainų.*

Lentelė 10: Lietuvos piliečiai išvykę į Kanadą pagal jaunimo mainų programą

Skaičius/Metai	2009	2010	2011	2011
Dalyviai	75	200	200	200

Kanados ambasados biuras Lietuvoje

Jeigu taip, trumpai paaiškinkite.

N/a.

Jeigu (statistinių) įrodymų, prašytų aukščiau, dėl konkrečių priemonių ir darbo migracijos susitarimų nėra, aprašykite ir išanalizuokite kitą statistiką, kuri galėtų parodyti nacionalinės politikos ir priemonių efektyvumą.

N/a.

2.2. Nacionaliniai metodai ir įvertinimas

Kl.17. Ar Lietuvoje yra pirminių tyrimų (naudojant kokius nors metodus), kurie įvertintų nacionalinę politiką, susijusią su praktinėmis priemonėmis ir darbo migracijos susitarimais (taip pat ir judumo partnerysčių kontekste), įgyvendinamais, siekiant pritraukti aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotus trečiųjų šalių piliečius?

EMT Lietuvos NIC studijoje „Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje“ (2010) buvo įvertinti iki tol atlikti darbo migracijos srities tyrimai, kurie pasirodė viešojoje erdvėje ir pasiekė politikos formuotojus. Studijoje konstatuojama, kad „atliktos studijos iš esmės nevertina ir nekvestionuoja imigracinės Lietuvos politikos, nevertina ateities Lietuvos darbo rinkos poreikio ir nepateikia strateginių ilgalaikių

rekomendacijų imigracijos klausimais.“ 2011 ir 2012 m. šioje srityje pirminių tyrimų nebuvo atlikta.

Jeigu taip, kokie naudoti metodai?

N/a.

Jeigu taip, kokios išvados dėl šių priemonių ir darbo migracijos susitarimų efektyvumo?

N/a.

2.3. Politikos formuotojų ar kitų suinteresuotų šalių (pvz., akademikų, nevyriausybinių ar privataus sektoriaus atstovų) patirtis

Kl.18. Jeigu įrodymų (žr. 2.1 ir 2.2) nėra, kokia yra nacionalinės politikos formuotojų ir kitų suinteresuotų asmenų patirtis ir vertinimai, kalbant apie (suvokiamą) priemonių efektyvumą (žr. taip pat klausimus prie 2.2)?

Ūkio ministerijos užsakymu 2007 m. atliktas darbo jėgos paklausos tyrimas³⁷ parodė, kad darbdaviai suinteresuoti naudotis ne aukštos kvalifikacijos, o pigia darbo jėga, kurią galima pritraukti iškart, o ne ateityje. Tyrime, remiantis darbdavių apklausos rezultatais ir statistika, daroma išvada, kad Lietuvos darbo migracijos politika „atitinka valstybės poreikius ir nereikalauja esminių korekcijų. Imigraciją ir toliau tikslinga laikyti antrine, papildoma darbo rinkos problemų sprendimo priemone.“ Analogiškus darbdavių apklausos rezultatus parodė ir 2008 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atliktas tyrimas³⁸. Naujausia VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ apklausa rodo, kad apie 15% įmonių, turėjusių nuomone šiuo klausimu, per pastaruosius 3 metus rimtai svarstė apie galimybę įsidarbinti užsieniečius.

Pastarųjų metų politikos formuotojų iniciatyvos pakeisti užsieniečių teisinės padėties reglamentavimą³⁹ rodo, viena vertus, pastangas pagreitinti ir palengvinti tyrėjams, dėstytojams ir kitiems kvalifikuotiems darbuotojams imigracijos procedūras (nors struktūrinių, esminių pakeitimų nesiūloma), kita vertus, siekį užkirsti kelią piktnaudžiavimui teisėtos migracijos kanalais. Politikos formuotojai žino, kad darbdaviai ir kiti privataus sektoriaus atstovai nepatenkinti sudėtingomis ir ilgai trunkančiomis imigracijos procedūromis, tačiau šią problemą bando spręsti atsargiai, kad nesukurtų papildomų galimybių piktnaudžiauti. Tarp pastarųjų metų politikos formuotojų iniciatyvų tik viena siūlė kiek žymiau liberalizuoti imigracijos procedūrą; tai buvo siūlymas leisti studentams trečiųjų šalių piliečiams baigus studijas likti 3 mėnesius Lietuvoje, ieškantis darbo⁴⁰. Tačiau šitos iniciatyvos liko neįgyvendintos.

³⁷ „Darbo rinkos analizė ir pasiūlymai darbo jėgos trūkumo problemai spręsti, atsižvelgiant į šalies ūkio plėtros prognozę 2008-2015 metams“, UAB „ETKC“, Kaunas (2007).

³⁸ „Europos Sąjungos migracijos politikos iniciatyvų poveikis Lietuvai ir Lietuvos tikslai formuojant Europos Sąjungos politiką legalios ir nelegalios migracijos srityje“, Viešosios politikos ir vadybos institutas, Vilnius (2008).

³⁹ Siūlytus UTPI pakeitimo projektus galima rasti šiuo adresu:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.rezult_l?p_nr=&p_nuo=&p_iki=&p_org=&p_drus=2&p_kalb_id=1&p_title=u%FEsienie%E8i%F8&p_text=&p_pub=&p_met=&p_lnr=&p_denr=&p_es=0&p_tid=&p_tkid=&p_t=0&p_tr1=2&p_tr2=2&p_gal=&p_rus=1

⁴⁰ Buvo pateikti 2 UTPI pakeitimo projektai:

Taigi tiek darbdaviai, privatus sektorius, tiek politikos formuotojai mano, kad dabartinės imigracijos politikos keisti iš esmės nereikia.

Tuo tarpu akademinė bendruomenė (2.2 skyriuje minėta EMT Lietuvos NIC studija) mano, kad „Lietuva vykdo gana konservatyvią ir pasyvią darbo imigracijos politiką“, „politinis atsakas [į darbo rinkos poreikius] dažniausiai būna neadekvatus ir pavėluotas“ ir kad „darbo jėga atsivežama pagal gaisrų gesinimo principą, tenkinant iš esmės tik stambiojo verslo poreikius“. 2009 m. atlikta mokslininkų trečiųjų šalių piliečių apklausa⁴¹ taip pat parodė, kad Lietuvos imigracijos schema, taikoma tyrėjams, laikoma nelanksčia, apie ją trūksta informacijos.

Naujausia VšĮ „Investuok Lietuvoje“ analizė rodo, kad darbuotojų iš trečiųjų šalių (ypač aukštos kvalifikacijos) įtaka Lietuvos ekonomikai yra teigiama. 2012 m. aukštos kvalifikacijos darbuotojai į Lietuvos biudžetą sumokėjo 5.7 milijonus litų⁴².

3 skyrius Iššūkiai ir kliūtys

3.1. Galimi iššūkiai ir kliūtys

KL.19. Ar, remiantis ankstesniais tyrimais, jūsų šalyje nustatyti iššūkiai ir kliūtys, kurie daro poveikį Lietuvos patrauklumui (labai) kvalifikuotiems trečiųjų šalių piliečiams?

Taip.

Jeigu taip, nurodykite šiuos veiksnius.

Šioje studijoje jau minėti tyrimai daro išvadą, kad Lietuvos imigracijos politika yra formuojama *ad hoc* principu, skirta „gesinti gaisrus“, t.y. patenkinti to meto darbdavių poreikius, bet neorientuota į ilgalaikę perspektyvą. Neturint ilgalaikės migracijos politikos vizijos, neįmanoma kryptingai formuoti efektyvios ir aktyvios kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimo į Lietuvą strategijos.

Žemiau pateiktas sąrašas gali būti naudojamas kaip pavyzdys. Savo atsakymus paremkite statistika, tyrimais ar kitais informacijos šaltiniais (diskusijomis žiniasklaidoje, teismų praktika, politikos dokumentais, praktikų nuomone, kt.):

➤ *Atlyginimai;*

Lietuva nėra viena iš ekonomiškai pajėgiausių ES valstybių⁴³, todėl jai sunku konkuruoti su kitomis ES valstybėmis atlyginimų srityje. Be to, darbdaviams, dažniausiai, reikia pigios darbo jėgos, kuri užpildytų darbo vietas, kurias paliko emigravę Lietuvos piliečiai.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=402024&p_query=&p_tr2=2

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=421948&p_query=&p_tr2=2

⁴¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas „Tyrėjų mobilumas ir jo socialiniai aspektai“, Socialinių tyrimų institutas, Vilnius (2009).

⁴² P. Vertelka „Investicinės aplinkos gerinimas: darbo rinka“ (pranešimas), Investuok Lietuvoje, 2013.

⁴³ Žr., pvz., Eurostato duomenis apie ES valstybių BVP

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GL-13-001/EN/KS-GL-13-001-EN.PDF

➤ *Ekonominė krizė;*

Lietuvos darbo migracijos politika paremta darbdavių iniciatyva (*employers' driven*), todėl ekonominė krizė padarė didelę neigiamą įtaką trečiųjų šalių piliečių imigracijai (žr. aukščiau pateiktą statistiką).

➤ *Kalba;*

Statistika rodo, kad dažniausiai darbuotojai pritraukiami iš tų valstybių, kuriose paplitusi rusų kalba (dėl kalbinių ir kultūrinių priežasčių). Daugiau kliūčių patiria universitetai, todėl Lietuvos mokslo tarptautiškumo skatinimo programose pažymėta, kad universitetuose būtina kurti daugiau studijų programų užsienio kalbomis. Akivaizdu, kad užsieniečiai nemoka lietuvių kalbos ir turi labai ribotas galimybes ją išmokyti prieš atvykstant į Lietuvą.

➤ *Formali/neformali diskriminacija;*

Ne.

➤ *Vieši debatai;*

Ne.

➤ *Biurokratija;*

Aukščiau minėtuose tyrimuose atkreiptas dėmesys į tai, kad imigracijos procedūros yra ilgos, nelanksčios, sudėtingos. Todėl trečiųjų šalių piliečiams dažnai prireikia tarpininkų (darbdavių, universitetų, pažįstamų, advokatų) pagalbos, kad sutvarkytų visus administracinius formalumus.

➤ *Finansinės ir nefinansinės (laiko) sąnaudos;*

Kvalifikuoto darbuotojo imigracijos procedūra gali trukti net 4-5 mėnesius (apie 2 mėnesio leidimui dirbti gauti, apie 3 mėnesius leidimui laikinai gyventi gauti ir laikas atvykimo vizai gauti/atvykimui). Sudarius galimybę darbuotojams atvykti su nacionaline viza, šis laikas sutrumpėja iki 2-3 mėnesių.

➤ *Informacijos stoka;*

Informacijos stoka skundėsi dalis apklaustųjų aukščiau minėtuose tyrimuose. Lietuva nevykdo informacinių kampanijų, o valstybės įstaigų interneto svetainėse pateikta informacija yra lakoniška, formali.

➤ *Darbo sąlygos;*

Ne.

➤ *Maža/silpna akademinė/mokslinė bendruomenė;*

Ne.

➤ *Visuomenės opinija*

Taip. EMN NIC 2010 atliktas tyrimas „Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo migrantus“ rodo, kad 58 proc. Lietuvos gyventojų imigraciją vertina kaip neigiamą reiškinį.

Kl.20. Jeigu tokių įrodymų nėra, kokia yra nacionalinės politikos formuotojų ar kitų suinteresuotų asmenų patirtis ir vertinimai, kalbant apie iššūkius ir kliūtis, kurie daro poveikį Lietuvos patrauklumui (labai) kvalifikuotiems trečiųjų šalių piliečiams?

N/a

4 skyrius
Išvados

Kl.21. Kokias išvadas padarytumėte iš nustatytų faktų, kurios būtų reikšmingos, atsižvelgiant į šios tikslinės studijos tikslus? Ar galite identifikuoti gerąsias praktikas ir išmoktas pamokas, kalbant apie aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų trečiųjų šalių piliečių pritraukimą? Kiek jūsų nustatyti faktai reikšmingi nacionaliniams ar ES lygio politikos formuotojams?

1. Lietuvos darbo migracijos politika remiasi principu, jog trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas turi būti tik antraeilė priemonė darbo rinkos poreikiams patenkinti. Lietuvos migracijos politika skatina trumpalaikę migraciją kvalifikuotų darbuotojų, kurių tuo metu trūksta darbdaviams, ir nesiorientuoja į ilgalaikę perspektyvą, kai reikės susidurti su demografiniais ir ekonominiais iššūkiais. Imigracijos politika nesusieta su ūkio plėtros strategija.
2. ES direktyvos 2009/50/EB ir 2005/71/EB, skirtos pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus, arba netinka Lietuvos darbo rinkai, arba yra perkeltos į nacionalinę teisę pasirinkus per daug griežtus reikalavimus, nes dėl leidimų laikinai gyventi pagal direktyvų nustatytas schemas trečiųjų šalių piliečiai darbuotojai kreipiasi tik vienetiniaisi atvejais. Be to, darbdaviams dažniausiai reikia žemesnės kvalifikacijos darbuotojų, kurie nepatenka į direktyvų taikymo sritį arba jiems nenorima mokėti didesnių atlyginimų.
3. Darbuotojų iš trečiųjų šalių pritraukimo procesas vyksta, iš esmės, darbdavių iniciatyva, todėl darbuotojų imigracija labai priklauso nuo ekonominės padėties Lietuvoje: imigracijos skaičiai pradeda augti tada, kai darbdaviams atsiranda poreikis įdarbinti trečiųjų šalių piliečius darbuotojus, ir tai mažai priklauso nuo valstybinės migracijos politikos iniciatyvų.
4. Pritraukiant trečiųjų šalių piliečius darbuotojus valstybė atlieka gana pasyvų sargo-pagalbininko vaidmenį, palaipsniui lengvindama imigracijos procedūras ir saugodama šalį nuo piktnaudžiauti sistema norinčių migrantų. Valstybė, iš esmės, neužsiima tarpininkavimu, nepadeda darbdaviams rasti darbuotojų trečiojoje šalyje – nevykdo informacijos kampanijų, neorganizuoja darbo mugių.